OBSERVAŢII DESPRE TOPICA ADVERBELOR DE MOD ÎN LIMBA ROMÂNĂ

CARMEN MÎRZEA VASILE
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, Bucureşti

1. *Precizări preliminare. Obiective*

Posibilităţile de topică ale adverbelor de mod redau diversele distincţii care există în interiorul acestei clase. Observarea ordinii lor în enunţ, fiind un fapt explicit, vizibil, ajută la clarificarea acestor deosebiri.

În cele ce urmează, vom prezenta pe scurt aspectele care dau eterogenitatea clasei adverbelor de mod, apoi vom inventaria şi ilustra principalele „locuri” pe care le poate ocupa adverbul de mod. Ne vom ocupa numai de o subclasă de adverbe – adverbele de mod endofrastice care se raportează sintactic la verb (excluzând deci din descriere adverbele intrapredicative endofrastice care se raportează la adjectiv sau adverb şi adverbele modalizatoare, exofrastice) – şi numai de situaţiile generale.

Precizăm că folosim termenul „adverb” într-un sens larg, parţial impropriu; considerăm adverbe unităţile cu individualitate lexicală, formală (adverbe moştenite, împrumuturi vechi sau neologisme ori compuse relativ neanalizabile în limba actuală: *abia, aşa, bine, lesne, altfel, degeaba, andante, affetuoso* etc. şi adverbe care conţin sufixele *-(ic)eşte, -iş/-îş*: *româneşte, istoriceşte, pieptiş, târâş* etc.) şi monolexemele cu funcţie de adverb, nu şi cu formă distinctă de adverb (adjective propriu-zise sau de origine verbală: *vorbeşte frumos, se poartă urât*, forme verbale: *merge şchiopătat, vorbeşte răguşit*)[1].

2. *Distincţii între adverbele de mod care se raportează sintactic la verb*

Adverbele de mod alcătuiesc o subclasă tipică, emblematică pentru clasa generală a adverbului. Cu toate acestea, însăşi această subclasă este eterogenă, greu de circumscris, dificultate care vine, în primul rând, din ambiguitatea termenului „mod”. Nu vom insista asupra problemei definirii *modului* (sau *manierei*), concept ontologic şi lingvistic analizat de cercetători precum Gary-Prieur (1982), Schäfer (2002), Piñón (2007, 2008), Moline (2009), Van de Velde (2009), în numere tematice de reviste, ca *Langages*, nr. 175 din 2009 („De la manière”), sau în capitole din lucrări despre adverb, de exemplu: Mørdrup (1976: 105–191), Nøjgaard (1995: 5–80), Guimier (1996: 35–59), Molinier, Lévrier (2000: 117–189).

[1] Aşadar, din continuumul formă adverbială – funcţie adverbială am decupat numai monolexemele cu care este ilustrat în mod tradiţional adverbul românesc. Locuţiunile şi expresiile adverbiale, din cauza lungimii („greutatea” fiind importantă pentru topică), nu ar reprezenta situaţii tipice pentru subiectul tratat şi necesită o descriere separată. Am exclus şi alte unităţi lexico-gramaticale care pot funcţiona adverbial, precum substantivele (*vine fuga, doarme buştean* etc.) sau gerunziile (*merge şchiopătând, intră cântând*), deoarece nici acestea nu sunt tipice, substantivele adverbializate apărând în construcţii fixe, iar gerunziile având o autonomie de tip verbal pronunţată (*merge şchiopătând cu piciorul stâng, intră cântând tare o melodie nouă*).

BDD-V813 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:50:00 UTC)

Cele mai importante deosebiri care se pot stabili între adverbele de mod endofrastice raportate sintactic la verb au la bază criteriile următoare: forma; domeniul semantic de raportare; conţinutul semantic de tip calificativ sau categorial; parafrazarea; subvalorile ontologice incluse (pentru o prezentare mai detaliată, vezi Mîrzea Vasile 2009a).

2.1. În ce priveşte structura morfologică a clasei, menţionăm că adverbele de mod endofrastice pot fi: derivate în *-eşte* (mai rar, *-iceşte*) sau în *-iş/-îş* (*prosteşte, omeneşte, pisiceşte, alfabeticeşte, chiorâş, pieptiş, curmeziş* etc.); forme moştenite (*abia, aşa, bine, repede* etc.); împrumuturi vechi sau neologice (*anapoda, iute, lesne, tiptil; cantabile, gratis, glissando* etc.). Multe lexeme pot fi şi adjective, şi adverbe de mod (*frumos, greu, inteligent, încet, precaut, rău, serios* etc.).

2.2. Adverbele de mod care se raportează sintactic la verb pot avea în domeniul lor semantic alte elemente ale enunţului în afară de verb.

Multe adverbe de mod cuprind în domeniul lor semantic subiectul (*inteligent, isteţ, trist, vesel* etc.); acestora le corespund adjective în poziţia de predicativ suplimentar.

(1) a. *Razele soarelui mângâiau* ***delicat*** *stânca* („mângâierea este delicată; razele soarelui sunt delicate”).
a’. *Razele soarelui mângâiau* ***în mod delicat*** *stânca*.
b. *Elevii răspundeau* ***inteligent*** („răspunsurile sunt inteligente; elevii sunt inteligenţi”).
b’. *Elevii răspundeau* ***în mod inteligent***.
c. *Câinii lătrau* ***ameninţător*** („lătratul este ameninţător; câinii sunt ameninţători”).
c’. *Câinii lătrau* ***în chip/în mod ameninţător***.

Unele adverbe de mod se raportează semantic la verb şi la complementul lui direct.

(2) a. *Ion aude* ***clar*** *vocea Mariei* („modul de a auzi este clar; vocea este clară”).
a’. *Ion aude* ***în mod clar*** *vocea Mariei*.
b. *Prezentatoarea pronunţă* ***greşit*** *numele străine* („modul de a pronunţa este greşit; numele străine sunt greşite”).
b’. *Prezentatoarea pronunţă* ***în mod greşit*** *numele străine*.

Domeniul semantic al adverbului de mod poate cuprinde concomitent şi verbul, şi subiectul, şi complementul direct.

(3) *Dictatorul formulează* ***brutal*** *cererea* („formularea este brutală; dictatorul este brutal; cererea este brutală”).

În câteva situaţii, verbul (suportul sintactic) nu intră în domeniul semantic, ci este doar un „vehicul” de transmitere a sensului adverbului; de obicei, acest lucru se întâmplă când adverbul caracterizează rezultatul unui proces (4 a., b.) sau complementul intern (în accepţie tradiţională) al unui verb (5 a., b.), între cele două situaţii existând suprapuneri (6 a., b.).

(4) a. *Bunicii au vopsit poarta* ***albastru*** („poarta, după vopsire, este albastră; *modul de a vopsi este albastru”).
a’. * *Bunicii au vopsit poarta* ***în mod albastru***.

BDD-V813 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:50:00 UTC)

b. *Gazdele au deschis uşa* ***larg*** („deschizătura uşii este largă; *modul de a deschide uşa a fost larg").
b'. * *Gazdele au deschis uşa* ***în mod larg***.

(5) a. *Bolnavii aceştia mănâncă* ***naturist*** („mâncarea/hrana este naturistă; ? modul de a mânca al bolnavilor este naturist; bolnavii sunt naturişti").
a'. ? *Bolnavii aceştia mănâncă* ***în mod naturist***.
b. *Firma Sony vinde* ***scump*** *(produsele/calculatoarele/imprimantele)* („produsele firmei Sony sunt scumpe; *modul de a vinde al firmei Sony este scump; firma Sony este o firmă scumpă").
b'. **Firma Sony vinde* ***în mod scump*** *(produsele/calculatoarele/ imprimantele)*.

(6) a. *Frizerul tunde* ***scurt*** *fetiţa* („părul fetiţei după tundere este scurt; *modul de a tunde este scurt").
a'. **Frizerul tunde* ***în mod scurt*** *fetiţa*.
b. *Maria găteşte* ***gras*** *(mâncarea/sarmalele)* („mâncarea gătită de Maria este grasă; *modul de a găti este gras").
b'. **Maria găteşte* ***în mod gras*** *(mâncarea/sarmalele)*.

2.3. Adverbele provenite din adjective categoriale (7 a., 9, 10, 11) se disting de adverbele de mod „propriu-zise", pur calificative (1 a., b., c., 2 a., b., 3 etc.) prin: valoarea de clasificare, de identificare (nu exprimă o circumstanţă modală, o calificare a predicaţiei, ci, mai degrabă, o categorizare a ei, o restrângere); imposibilitatea gradării (7 a'.); imposibilitatea coordonării cu un adverb de mod calificativ, „propriu-zis" (7 a".); posibilitatea de cumulare cu un adverb calificativ (7 a'".).

(7) a. *Medicii au intervenit* ***chirurgical***.
a'. * *Medicii au intervenit* ***foarte chirurgical***.
a". * *Medicii au intervenit* ***chirurgical şi prompt/prompt şi chirurgical.***
a'". *Medicii au intervenit* ***chirurgical prompt.***

2.4. Adverbele care au în domeniul lor semantic şi subiectul (1 a'., b'., c'.) şi, în general, acelea care se raportează semantic şi la complementul direct (2 a'., b'.) pot fi, contextual, echivalente cu expresii lexicale adverbiale de tip „mod" (*în mod, într-un mod, în modul, în maniera, în manieră, într-o manieră, în chip, într-un chip, în chipul* etc.). Aproape sistematic, adverbele care se referă la rezultatul unui proces sau la complementul intern (lexicalizat sau nu) al unui verb nu pot fi echivalate cu expresii lexicale adverbiale (vezi şi 4 a'., b'., 5 b'., 6 a'., b'.):

(8) a. *Patiserul frământă aluatul* ***tare/*în mod tare***.
b. *Ion închide borcanele* ***strâns/*în mod strâns***.
c. *Minerul dormea* ***adânc/*în mod adânc***.

În afară de adverbele de mod categoriale, pot exista şi expresii adverbiale conţinând substantivul *mod* urmat de adjectivul omonim (9, 11); în exemplele 10 a. şi b. aceste expresii sunt excluse. De asemenea, adjectivele omonime cu adverbe categoriale pot fi acceptate (10, 11), mai greu acceptabile, dar reperabile (9 b., 9 c.) sau inacceptabile (9 a.) în expresii cu categorizatorul adverbial *din punct de vedere*.

BDD-V813 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:50:00 UTC)

(9) a. *Maria a lucrat* ***manual/în mod manual/*din punct de vedere manual*** *faţa de masă*.
b. *Specialiştii verifică ipoteza* ***ştiinţific/în mod ştiinţific/? din punct de vedere ştiinţific***.
c. *Sistemul funcţionează* ***electronic/în mod electronic/? din punct de vedere electronic***.

(10) a. *Fizicianul cuplează* ***magnetic/din punct de vedere magnetic/*în mod magnetic*** *bobinele.*
b. *Întâmplarea l-a dezorientat* ***moral/ din punct de vedere moral/*în mod moral***.

(11) a. *Amatorii nu verifică ipoteza* ***ştiinţific/în mod ştiinţific/din punct de vedere ştiinţific***.
b. *Sistemul nu funcţionează* ***electronic/în mod electronic/din punct de vedere electronic***.

Se observă că între aceste expresii adverbiale şi adverbul „scurt" nu există o relaţie de sinonimie perfectă şi că apariţia negaţiei poate favoriza o interpretare mai largă a adverbului (11 a. şi 11 b. neechivalând însă cu non-9 b., respectiv non-9 c.).

2.5. Categoria ontologică a modului, care reprezintă, în sens general, caracterizarea calitativă a procesului, înglobează diverse varietăţi („submoduri") de realizare a acestei caracterizări, dintre care cele mai importante sunt: cantitatea (*complet, greu* etc.)[1], instrumentul (*telefonic, microscopic, computerizat* etc.), locul (*acvatic, intramuscular, local, maritim, zonal* etc.) şi timpul (*anual, lunar, periodic, postbelic, săptămânal, zilnic, continuu, dintr-odată, iarăşi, întotdeauna, mereu, neîncetat* etc.).

Proformele *aşa/astfel/cum* pot face referire atât la adverbe de mod, cât şi la nominale (inclusiv pronume), deci pot ocupa atât poziţia de circumstanţial de mod, cât şi pe cele de complement direct (12) sau de subiect (13).

(12) a. *Mama mi-a spus* ***aşa/astfel/asta****: „Nu lipsi de la şcoală!"*.
b. *„Nu lipsi de la şcoală!",* ***aşa/astfel/asta*** *mi-a spus mama*.
c. *–* ***Cum/ce*** *îi spui bunicului pentru jucărie?/ – Mulţumesc.*

(13) a. *Când eram răcită,* ***aşa/ asta*** *se întâmpla. Mă durea mereu capul*.
b. ***Aşa/*asta*** *îţi trebuie, dacă nu mă asculţi!*
c. *Se cuvine/trebuie să saluţi când intri într-o încăpere.* ***Aşa*** *se cuvine/ trebuie.*
d. *Vorbeşte cu gura plină. Nu e frumos* ***aşa/Asta*** *nu e frumos.*

Lexemele precum *româneşte, franţuzeşte*, în anumite contexte sintactico-semantice (verbele de tipul *a şti, a cunoaşte, a înţelege, a învăţa* utilizate absolut, precum şi verbul *a vorbi*), pot primi o interpretare substantivală: *a şti franţuzeşte* vs *a şti poezia (în/pe) franţuzeşte, a învăţa româneşte* vs *a învăţa poezia (în/pe) româneşte* etc. (vezi Mîrzea Vasile 2009b: 44–52).

3. *Topica adverbelor de mod care se raportează sintactic la verb*

[1] Pentru unii autori, adverbele cantitative reprezintă un subtip al adverbelor de mod (Molinier, Lévrier 2000: 187–218), pentru alţii, o subclasă aparte (Nøjgaard 1995: 82–154).

BDD-V813 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:50:00 UTC)

3.1. SB –VB–ADV–OD/SB–VB–OD–ADV

Topica nemarcată a adverbelor de mod endofrastice care se raportează la verb este postverbală, în adiacenţă sau după un complement direct[1].

(14) *Maria a povestit **frumos** întâmplarea*.
(15) *Maria a povestit întâmplarea **frumos***.

În general, adverbul de mod endofrastic din grupul verbal nu se izolează intonaţional/grafic. După cum se notează şi în GALR II: 535, „pauza şi virgula sunt chiar excluse în realizările minimale (constând în secvenţa verb + circumstanţial unic: *Doarme **bine***; vs **Doarme, **bine*** sau într-o construcţie comparativă simplă: *Doarme **cum vrea***)".

3.2. SB–VB,–ADV,–...

Cea mai naturală detaşare este aceea a unui grup adverbial mai extins, ca în exemplul (16), sau a unui adverbial cu rol apoziţional, ca în (17).

(16) *Mărturisesc că citind cartea am suferit, **prosteşte şi bărbăteşte**, alături de Cioran* (Liiceanu 2002).
(17) *Doamna Enescu, Maruca Tescani, îmbrăcată şi coafată după moda femeii de partid, **corect şi sec,** le serveşte o dulceaţă copiilor* (Mitchievici 2005: 361–362).

Există însă multe exemple în care adverbul de mod postverbal este detaşat grafic, caz în care are o funcţionare extrapredicativă. În unele situaţii însă, această interpretare pare nejustificată semantic. În Huddleston, Pullum 2002: 577–578, adverbele de mod izolate grafic de virgule sunt considerate *suplimente*, *interpolări*, ele ocupând o poziţie liniară, dar nefiind integrate în structura enunţului. Această detaşare (intonaţională/grafică), interpretabilă ca o adăugire venită cu întârziere (din diverse cauze, pe care le putem presupune)[2], poate fi considerată un procedeu stilistic. Se observă că numai anumiţi autori îl preferă, unii chiar folosindu-l în exces. În exemplele date (18–22), toate adverbele de mod subliniate, urmând adiacent verbului, puteau fi neseparate prin virgule, dacă nu se urmărea accentuarea lor, teatralizarea, dinamizarea discursului (acestea, uneori, prin exces, devenind artificiale). Aceste adverbe sunt, formal, extrapredicative[3], dar sunt mai aproape de predicat/de verb, atât semantic (prin faptul că exprimă o caracterizare primară a verbului), cât şi sintactic (prin topică), decât extrapredicativele din poziţie iniţială sau finală. Extrapredicativitatea adverbelor din enunţurile (18)–(22) este, deci, motivată stilistic. Pentru mai multe exemple, vezi Mîrzea Vasile (2009b: 60).

(18) *Slăvindu-i „eroii", Maria Banuş lansează**, fanatizat,** o instigare la ură „iniţiatică"*. (Cernat 2005: 242)

[1] În cazul în care există un complement direct, preferată pare a fi adiacenţa cu verbul. O statistică pe texte postate pe internet (din data de 30.X.2010) arată că structura *rezolvă corect problema* are 2.760 de ocurenţe, în timp ce *rezolvă problema corect* apare de 1.030 de ori, iar *rezolvă bine problema* – 3.430, faţă de *rezolvă problema bine* – 1.530.

[2] Engl. *afterthought* (Huddleston, Pullum 2002: 578).

[3] Vezi şi Fournier (1993: 62–63, 65–66), unde se precizează, pentru situaţii similare într-un corpus jurnalistic francez, că doar separarea prin virgule autorizează mai degrabă o interpretare extrapredicativă în defavoarea uneia intrapredicative (de exemplu: *Il avait, **violemment,** combattu la Communauté européenne de défense*, p. 65).

BDD-V813 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:50:00 UTC)

(19) *Compromite şansele partidului de a întoarce de pe drumul perdiţiei pe o tânără conservând,* ***substanţial,*** *un fond de umanitate, potenţial recuperabil*. (Stanomir 2005: 268)

(20) *Delicateţea [...] lasă loc unei fermităţi şi principialităţi ce ordonează,* ***previzibil,*** *raportarea la real*. (Stanomir 2005: 271)

(21) *Cu disciplina liber consimţită a libertăţii pe care organizaţia tineretului muncitor o recomandă,* ***profilactic,*** *fidelilor reuniţi în comunitate*. (Stanomir 2005: 272)

(22) *Răspunzând cu emoţie netrucată reporterilor care sosesc,* ***inopinat,*** *în fabrica lor*. (Stanomir 2005: 285)

Această scoatere în relief livrescă a adverbului de mod endofrastic nu este posibilă pentru adverbele complemente semantice[1]:

(23) * *Copilul s-a comportat,* ***frumos,*** *în timpul vizitei*.

3.3. ADV– (*mai*)VB–SB

Topica frontală a adverbelor de mod intrapredicative este una marcată. În această poziţie şi cu această funcţionare (intrapredicativă), detaşarea prin virgule nu este posibilă. În această situaţie (poziţie iniţială, intrapredicativitate, adverbele fiind *extracte*, Bonami, Godard 2007: 53–56) se observă că, dacă subiectul este exprimat, acesta este postverbal (structura cu adverb în poziţie marcată fiind o punere în oglindă a propoziţiei minimale neutre: *Ana$_1$ cântă$_2$ fals$_3$! – Fals$_3$ (mai) cântă$_2$ Ana$_1$*.).

(24) ***Ce frumos/cât de frumos/aşa frumos*** *recită acest actor!*

(25) ***BINE*** *a zis mama!*

(26) GREU **merge** *informaţia în Moldova!* (*ro.netlog.com*)

Apariţia semiadverbului sau a adverbului „slab” *mai* după un adverb focalizat, aflat în poziţie preverbală, are rolul de a „fluidiza” enunţul, un rol sintactic, şi este posibilă numai în cazul adverbelor gradabile (calificative, calificativ-intensive, calificativ-cantitative, 27–29), nu şi în al celor incompatibile cu categoria gradării (30).

(27) *Doamne, că* FRUMOS **ai mai** *scris! Ai cuprins toată omenirea în câteva fraze reale, pertinente, acceptate!* (*nu-sunt-printesa.blogspot.com*)

(28) ***BINE*** *a mai zis cine-a zis că: „Boii ară, şi caii mănâncă”*. (Creangă, *Povestea unui om leneş*)

(29) a. *Da’* ***GREU*** *mai merge site-ul!* (*forum.soccerproject.com*)

[1] Adverbele de mod pot fi obligatorii (complemente, deci) când sunt cerute de verbe precum *a se purta, a se comporta, a reacţiona, a trata, a proceda, a suna*: *Ion s-a comportat* ***adecvat*** *la dineu*. Pentru alte verbe, obligativitatea există numai pentru anumite sensuri, uneori alternativ ori împreună cu alte circumstanţe (timp, loc): *a cântări, a funcţiona, a interpreta, a decurge, a se desfăşura, a se vinde, a suna*: *Propunerea sună* ***bine*** [**Propunerea sună* vs *O ascultătoare a sunat la radio*]; *Şedinţa decurge* ***normal*** *azi* [vs **Şedinţa decurge azi*]; *Maşina funcţionează* ***bine*** *(/) acum* [vs *Maşina funcţionează* = „este în stare de funcţionare”]; *Ion a reacţionat* ***prompt*** *la întrebări* [vs *Ion a reacţionat la întrebări* = „a avut o reacţie”]. În unele situaţii, modul este o informaţie foarte relevantă contextual, dar nu obligatorie (*a exprima, a formula, a spune* etc.): *Ion a formulat* ***clar*** *cererea* [vs *Ion a formulat cererea*]. După cum se ştie însă, de cele mai multe ori, adverbele de mod sunt suprimabile.

BDD-V813 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:50:00 UTC)

b. *Dacă ajungi să prinzi gustul,* ***FOARTE*** GREU **mai** *ieşi din joc* (*www.bizcampus.ro*).[1]

(30) a. ***ELECTRONIC*** *(*mai) funcţionează sistemul.*
b. ***MANUAL*** *(*mai) coase bluzele.*

3.4. ADV,–SB–VB

Unele adverbe intrapredicative endofrastice pot funcţiona extrapredicativ endofrastic (*act-related adjuncts*, în Huddleston, Pullum 2002: 672; *adverbe de sujet-phrase orienté vers le sujet*, în Guimier 1996: 84–87). Acestea se referă global la predicaţia în care este inclus verbul şi, în acelaşi timp, la agent (de obicei, subiect) şi au, în general, o poziţie detaşată.

Descrierea acestei subclase funcţionale întâmpină dificultăţi în limba română din cauza situaţiei cunoscute că foarte multe adverbe de mod sunt omonime cu forma de masculin singular a adjectivelor; în plus, în poziţie detaşată, frontală, înaintea unui subiect exprimat, există „tentaţia" acordului.

Astfel, traducerea propoziţiei (31 a.) în română este cel puţin ambiguă (31 b.); dacă subiectul ar fi fost la feminin singular sau la plural (32 a.), adverbul din engleză ar fi fost tradus în română printr-un adjectiv, printr-o formă acordată (32 b.).

(31) a. ***Angrily****, he stormed out of the room.* (Huddleston, Pullum 2002: 672)
b. ***Furios****, [el] a ieşit din cameră ca un nebun/ca o furtună.*

(32) a. ***Angrily****, she/they stormed out of the room*.
b. ***Furioasă,*** *[ea] a ieşit din cameră...;* ***Furioşi,*** *[ei] au ieşit din cameră...;* ***Furioase,*** *[ele] au ieşit din cameră...*

Pot avea funcţionarea amintită adverbele de mod care se raportează la acţiuni cu agent în general uman şi pot caracteriza global şi întreg procesul exprimat în enunţ. Această caracterizare, care se extinde şi asupra agentului ei, aparţine vorbitorului, este deci subiectivă (*discret, nonşalant, prudent, grosolan, delicat* etc.). De asemenea, câteva adverbe pot face referire la intenţiile, la voinţa agentului, fără a avea legătură cu tipul de acţiune indicată de verb (*intenţionat, deliberat, involuntar, accidental, întâmplător* etc.). Adverbele voliţionale, în general, nu exprimă şi modul, în sens primar, în timp ce adverbele evaluative amintite, de obicei, precizează semantic verbul.

Atunci când topica este SB–VB, în lipsa unui criteriu formal (grafia), interpretarea adverbelor endofrastice complemente ale verbului în poziţie iniţială ca extrapredicative sau intrapredicative este subiectivă.

(33) a. *Maria s-a comportat* ***politicos*** *la dineu*.
b. *Maria se comportă uneori politicos, alteori prea familiar.* ***POLITICOS(,)*** *Maria s-a comportat, de pildă, la dineu. La expoziţie a fost din nou exagerat de familiară*. [endofrastic intrapredicativ sau extrapredicativ]

[1] Acest *mai* „fluidizant" nu este o caracteristică exclusivă a focalizării adverbului. *Mai* poate urma şi alte adverbiale gradabile sau adjective marcate: ***Departe*** *(mai) duce Rex pantoful!*; ***Târziu*** *a (mai) plecat musafirul nostru! La miezul nopţii!*; – ***Frumoase*** *lucruri faci dumneata! te îmbeţi ca cel din urmă ticălos şi te pui să baţi oamenii, ha?!* (Zamfirescu, *Viaţa la ţară*); *Ah,* ***frumos*** *mai e tritonul, şi* ***dibace****-a mai fost mâna/ Maistrului ce-a fost în stare aşa lucru să conceapă* (Anghel, *Visătorul*).

Un fenomen asemănător se întâlneşte în franceza populară: *Gentiment* ***qu****'elle parle* (Nøjgaard 1995: 309).

BDD-V813 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:50:00 UTC)

c. ***POLITICOS*** *s-a (mai) comportat Maria la dineu! A băut câte un pahar cu absolut toată lumea*. [endofrastic intrapredicativ]

În aceeaşi situaţie sunt şi adverbele care se referă la rezultatul unui proces sau la complementul intern.

(34) a. *Frizerul tunde* ***scurt*** *fetiţa*.
b. ****Scurt****, frizerul tunde fetiţa*.
c. ***SCURT(,)*** *tunde frizerul fetiţa, aşa cum a spus mama, nu cum vrea cea mică*. [endofrastic intrapredicativ sau extrapredicativ]
d. ***SCURT mai*** *tunde frizerul fetiţa.* [„foarte scurt; cam scurt" – endofrastic intrapredicativ]

(35) a. *Maria găteşte* ***gras***.
b. ***GRAS(,)*** *Maria n-a mai gătit de două luni.* [endofrastic intrapredicativ sau extrapredicativ]

În timp ce adverbele de mod intrapredicative endofrastice sunt poziţionate nemarcat, normal, postverbal (adiacent sau, mai rar, după complementul direct), adverbele de mod extrapredicative endofrastice sunt poziţionate de obicei frontal, ca în exemplul următor:

(36) ***Precaut****, Maria a vorbit* ***clar*** *româneşte; a evitat să folosească franceza*.[1]

Adverbul *precaut* caracterizează global activitatea de a vorbi a Mariei, nu este o precizare strictă a realizării procesului vorbirii; dovadă este posibilitatea folosirii corecte a unui alt adverb de mod. Parafrazând: „Faptul că Maria a vorbit clar româneşte a fost precaut".

Diferenţa dintre domeniile semantice în cazul funcţionării intrapredicative şi extrapredicative este clară în contextele următoare:

(37) a. *Regina a vorbit cu toată lumea* ***politicos***. [„a vorbit politicos cu fiecare în parte" – intrapredicativ]
b. ***Politicos****, regina a vorbit cu toată lumea.* [„a fost un gest politicos să vorbească regina cu toată lumea" – extrapredicativ]

Deci, în mod tipic, poziţia frontală detaşată, puţin preferată de limba română, autorizează o interpretare extrapredicativă a adverbului de mod. Adverbele extrapredicative (detaşate) în poziţie iniţială (ca şi în alte poziţii), spre deosebire de cele intrapredicative în poziţie iniţială (nedetaşate intonativ/grafic), pot avea în domeniul lor semantic negaţia.

(38) a. *Regina a vorbit cu miniştrii* ***precaut***. [„le-a vorbit miniştrilor în mod precaut, cu precauţie" – intrapredicativ]
b. ***Precaut****, regina a vorbit cu miniştrii.* [„a fost un gest precaut să vorbească regina cu miniştrii" – extrapredicativ]

[1] Se observă şi aici că este preferabil acordul (*Precaută, Maria...*), adjectivul detaşat. De asemenea, pentru adverbialul *precaut* mai naturală pare folosirea unui categorizator: *în mod precaut...* La fel şi la 38 b. şi c.

BDD-V813 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:50:00 UTC)

c. ***Precaut**, regina nu a vorbit cu miniştrii.* [„a fost un gest precaut să nu vorbească regina cu miniştrii" – extrapredicativ]
d. * **PRECAUT** *nu a vorbit regina cu miniştrii.*

(39) a. *Maria a aşezat **greşit** piesele jocului*.
b. ***(În mod) greşit**, Maria a aşezat piesele jocului*; *Ion trebuia să facă acest lucru, nu ea*.
c. ***(În mod) greşit**, Maria nu a aşezat piesele jocului*; *ea trebuia să facă acest lucru, nu Ion*.
d. * ***GREŞIT** nu a aşezat Maria piesele jocului.*

Adverbelor endofrastice categoriale le corespund, în poziţie iniţială detaşată, având ca domeniu semantic o frază cu predicat la formă negativă, adverbe de domeniu (sau ale punctului de vedere).

(40) ***Electronic**, sistemul nu funcţionează*.

3.5. SB–VB,–ADV.

În poziţie finală şi detaşat intonaţional sau grafic, adverbul de mod poate primi, în afară de citirea primară de caracterizant al verbului (interpolat, supliment, izolat stilistic, vezi *supra* 3.2.), şi pe cea de caracterizant global al procesului. Interpretarea este valabilă şi pentru adverbele de tipul celor de la 3.2., vezi Mîrzea Vasile (2009b: 60).

Se observă că ponderea celor două interpretări pentru adverbul în poziţie finală detaşată diferă de la context la context. În exemplul (41 a.), adverbul se referă global la ambele procese, fapt care se poate proba şi prin poziţionarea frontală (41 b.), nefiind exclusă nici interpretarea primară (41 c.). Aceeaşi situaţie în (42).

(41) a. *Complicităţile sunt abhorate şi adevărul triumfă**, hollywoodian***. (Stanomir 2005: 284)
b. ***Hollywoodian,** complicităţile sunt abhorate şi adevărul triumfă*.
c. *Complicităţile sunt abhorate şi adevărul triumfă **hollywoodian***.

(42) a. *Inginerul de suflete noi nu poate pune între paranteze calitatea sa de cetăţean fără ca excluderea sa din comunitate să intervină**, pedepsitor***. (Stanomir 2005: 261)
b. *Inginerul de suflete noi nu poate pune între paranteze calitatea sa de cetăţean fără ca**, pedepsitor,** excluderea sa din comunitate să intervină.*
c. *Inginerul de suflete noi nu poate pune între paranteze calitatea sa de cetăţean fără ca excluderea sa din comunitate să intervină **pedepsitor***.

4. *Concluzii. Cercetări ulterioare*

Am prezentat câteva aspecte generale referitoare la topica adverbelor de mod şi, implicit, la „extragerea" şi detaşarea acestora. S-a observat că factorii semantic şi stilistic sunt foarte importanţi: cu cât tipul de adverb specifică, precizează mai de aproape sensul verbului, având un aport referenţial, cu atât el va fi mai apropiat de acesta; distanţa mai mare se asociază cu o legătură semantică mai slabă, cu subiectivizarea. Dorinţa de expresivitate se concretizează în detaşarea intonaţională, care permite, în cazul extrapredicativelor endofrastice, o ordine mai liberă.

Poziţiile pe care le poate ocupa adverbul endofrastic sunt corelate cu diverse efecte de sens, enunţurile conţinând acelaşi lexem în poziţii diferite nefiind perfect sinonime.

BDD-V813 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:50:00 UTC)

Funcţionarea intrapredicativă a adverbelor endofrastice analizate se asociază cu nedetaşarea („extragerea") şi, în general, cu poziţionarea după verb (înaintea unui complement direct sau după acesta) sau înaintea verbului (la început de enunţ), implicând, în acest ultim caz, inversiunea verb – subiect. În poziţie iniţială, adverbul intrapredicativ nu este detaşat şi, dacă are un conţinut gradabil, verbul-suport poate „primi" adverbul *mai*. De asemenea, în situaţii marginale (în general, punere în contrast), adverbul intrapredicativ iniţial poate accepta şi topica subiect – verb, situaţie în care nu este însă exclusă şi o interpretare extrapredicativă.

Funcţionarea extrapredicativă a acestor adverbe se asociază cu detaşarea şi, implicit, cu o cuprindere semantică mai mare a adverbului (în general, şi peste negaţie). Adverbele endofrastice se pot afla în poziţie extrapredicativă postverbală, inclusiv finală, şi, în anumite situaţii, în poziţie iniţială. Poziţia iniţială extrapredicativă pentru adverbele endofrastice care au în domeniul lor semantic subiectul nu este specifică limbii române. În vecinătatea nominalului-subiect (înainte sau după el), acestui adverb îi este preferat adjectivul detaşat.

Descrierea anterioară a vizat ipostazele foarte generale în care pot apărea adverbele de mod endofrastice raportate sintactic la verb. Pentru o analiză mai detaliată a topicii acestor adverbe, trebuie luate în considerare multe alte aspecte, printre care:

● Implicaţiile sensurilor particulare (vezi supra, 2.5.). De exemplu, pentru că adverbialele cu sens temporal tind să dobândească valori relaţionale (de conectori), este de aşteptat ca adverbele interpretabile şi ca modale, şi ca temporale (aspectuale, de frecvenţă) să apară firesc şi în poziţie iniţială (*continuu, dintr-odată, necontenit, neîncetat, des* etc.). Lexemele în *-eşte*, exprimând la bază o comparaţie subiectivă, tind să apară frecvent extrapredicativ.

(43) *Electoratului i se va permite să se bulucească**, prosteşte,** pentru a decide cu ce sistem îl va păcăli, mai târziu, Parlamentul.* (*www.ziare.ro*)

(44) *Librăriile, colecţionarii, militanţii italieni sunt rugaţi**, frăţeşte,** să contribuie.* (*www.romanialibera.ro*)

De asemenea, adverbele modale proforme de tipul *aşa, astfel*, ca şi interogativul *cum* au o topică particulară.

● Influenţa relaţiei pe care o au adverbele de mod gradate cu contextul:

(45) *L-am şi reinstalat, dar... **tot la fel de*** greu **merge**. *Ce ar trebui să mai fac?* (*forum.chip.ro*)

● Fixarea prin uz a unei poziţii preferate, în cazul câtorva adverbe. De exemplu, construcţia de la 46 a. are 37.600 de ocurenţe în texte postate pe internet, 46 b. – 5.850, 46 c. – 1.490 (statistică valabilă la 30.X.2010). Pentru adverbul *abia*, poziţia generală este cea preverbală (47).

(46) a. ***Bine** a zis cineva.*
b. *A zis **bine** cineva.*
c. *A zis cineva **bine**.*

(47) a. *Bătrânul **abia** urcă scara.*
b. *? Bătrânul urcă **abia** scara.*
c. *Bătrânul urcă **greu** scara.*

BDD-V813 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:50:00 UTC)

● Şi succesiunea diverselor tipuri de adverbe de mod şi a diverselor tipuri de circumstanţiale poate fi relevantă pentru descrierea generală. De exemplu:

(48) a. *Pentru cei care caută tabelul, vă spun că iese **mai*** **bine manual**.
(*www.inpolitics.ro) vs* Tabelul iese **manual mai bine** decât electronic.
b. *Unde se mănâncă* bine tradiţional*?* (forum.softpedia.com)

(49) *Maria merge acum **şchiopătat**.* vs *Maria merge **şchiopătat** acum.* vs *Acum**(,)** Maria merge **şchiopătat**.* vs *Maria acum merge **şchiopătat**.*

● Raportarea adverbelor de mod la predicatele complexe, la pasive.

● Tipul de enunţuri în care apar adverbele (asertiv, interogativ, imperativ; afirmativ, negativ).

● Alunecarea, în poziţia iniţială, de la endofrastic extrapredicativ spre exofrastic (37 b., 38 b., c.).

● Structura sintactică a grupurilor verbale extinse la care se raportează adverbul endofrastic.

SURSE

Cernat, Paul, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir, 2005, *Explorări în comunismul românesc*, Iaşi, Polirom [Plural M], vol. II.

Cernat, Paul, 2005, „Lirismul în slujba Revoluţiei", în Cernat, Manolescu, Mitchievici, Stanomir, p. 221–252.

Mitchievici, Angelo, 2005, „Poveşti, legende, utopii. Dumitru Almaş la şcoala istoriei", în Cernat, Manolescu, Mitchievici, Stanomir, p. 335–369.

Stanomir, Ioan, 2005, „Dragostea şi revoluţia", în Cernat, Manolescu, Mitchievici, Stanomir, p. 261−287.

Baza de texte electronice a Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti" din Bucureşti.

Internet.

BIBLIOGRAFIE

Aelbrecht, Lobke, Dany Jaspers, Frank Brisard, Philippe De Brabanter, Patrick Dendale, Bert Le Bruyn (eds.), 2008, *Studies van de Belgische Kring voor Linguïstiek. Travaux du Cercle Belge de Linguistique. Papers of the Linguistic Society of Belgium*, volumul 3 (http://webh01.ua.ac.be/linguist/SBKL/sbkl2008/pin2008.pdf).

Bonami, Olivier, Danièle Godard, 2007, „Adverbes initiaux et types de phrase en français", în Cuniţă, Lupu, Tasmowski (eds.), p. 50–57.

Ciompec, Georgeta, 1985, *Morfosintaxa adverbului românesc. Sincronie şi diacronie*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

Cuniţă, Alexandra, Coman Lupu, Liliane Tasmowski (eds.), 2007, *Studii de lingvistică şi filologie romanică. Hommages offerts à Sanda Reinheimer Rîpeanu*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Danjou-Flaux, N., M.-N. Gary-Prieur (eds.), 1982, *Adverbes en* -ment, *manière, discours* (*Lexique* 1), Lille, Presses Universitaires de Lille.

Gary-Prieur, Marie-Noële, 1982, „'Adverbe de manière' : que signifie cette étiquette ?", în Danjou-Flaux, Gary-Prieur, p. 13–23.

Guimier, Claude (ed.), 1993, *1001 circonstants*, Caen, Presses Universitaires de Caen.

Guimier, Claude, 1996, *Les adverbes du français. Le cas des adverbes en* -ment, Paris, Ophrys, Collection L'essentiel français.

BDD-V813 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:50:00 UTC)

Guţu Romalo, Valeria (coord.), 2008, *Gramatica limbii române* (tiraj nou, revizuit), vol. I şi II, Bucureşti, Editura Academiei Române (GALR 2008).
Flaux, Nelly, Estelle Moline, „De la manière. Présentation", în *Langages*, nr. 175, p. 3–14.
Fournier, Nathalie, 1993, „La ponctuation des groupes circonstants dans le corpus *Le Monde*", în Guimier (ed.), p. 47–67.
Huddleston, R., G. K. Pullum (coord.), 2002, *The Cambridge Grammar of the English Language*, Cambridge, Cambridge University Press.
Katz, Graham, Sabine Reinhard, Philip Reuter (eds.), 2002, *Sinn und Bedeutung VI Proceedings of the 6th Annual Meeting of the Gesellschaft für Semantik*, University of Osnabrück (http://www.phil-fak.uni-duesseldorf.de/asw/gfs/common/procSuB6/sites/index2.htm).
Langages, 2009, nr. 175 („De la manière").
Mîrzea Vasile, Carmen, 2009a, „Ce înseamnă adverb de mod?", *Limba română*, LVIII, nr. 2, p. 238–247.
Mîrzea Vasile, Carmen, 2009b, *Eterogenitatea adverbului românesc. Tipologie şi descriere*, teză de doctorat, Bucureşti, Universitatea din Bucureşti (ms.).
Moline, Estelle, 2009, „Présentation: panorama des emplois de *comment* en français contemporain", *Travaux de linguistique*, nr. 58, p. 7–17.
Molinier, Christian, Françoise Lévrier, 2000, *Grammaire des adverbes. Description des formes en* -ment, Genève, Droz.
Mørdrup, Ole, 1976, „Une analyse non transformationnelle des adverbes en *-ment*", în *Revue Romane, numéro spécial*, 11.
Nøjgaard, M., 1992–1995, *Les adverbes français. Essai de description fonctionnelle*, Copenhague, Munksgaard, vol. I (1992), II (1993), (III) 1995.
Piñón, Christopher, 2007, *Manner adverbs and manners*, handout, Ereignissemantik-Konferenz, Schloss Hohentübingen, 20.–21.12.2007 (http://pinon.sdf-eu.org/papers/pinon_mam_ho.pdf).
Piñón, Christopher, 2008, „From properties to manners: a historical line of thought about manner adverbs", în Aelbrecht, Jaspers, Brisard, De Brabanter, Dendale, Le Bruyn (eds.).
Schäfer, Martin, 2002, „Pure manner adverbs revisited", în Katz, Reinhard, Reuter (eds.).
Van de Velde, Danièle, 2009, „*Comment*, manières d'être et manières de faire", *Travaux de linguistique*, nr. 58, p. 39–61.

Notes on the Order of Manner Adverbs in Romanian

The possibilities displayed by intrapredicative manner adverbs in what concerns word order account for the different variations that exist inside of this class. The author describes the order displayed in Romanian by manner adverbs related to the verbal domain (not also to the adjectival one). The unmarked order displayed by these adverbials is postverbal, adjacent to the verb or following the direct object: *Maria a povestit **frumos** întâmplarea*; *Maria a povestit întâmplarea **frumos*** 'Mary related the happening **in a beautiful way**'. The (symetric) initial positioning of the type ADV–VB–SB (and less frequently SB–ADV–VB) is marked. Typically, the initial position, in front of the subject (ADV–SB–VB), is not preferred by Romanian manner adverbs and stands for a rather extrapredicative interpretation: ***Precaut**, Maria a vorbit **clar** româneşte; a evitat să folosească franceza.* '**Precautiously**, Mary spoke Romanian **clearly**; she avoided talking in French'. The situation is also similar for the order SB–ADV–VB. In Romanian, placing the manner adverb after a verbal auxiliary is impossible (**Maria a **corect** vorbit*. 'Mary spoke **correctly**'). Possibilities of detaching the intrapredicative adverb (graphically, by commas/prosodically) and the subsequent consequences were discussed for each main type: SB–VB,–ADV,–...; ADV,–SB–VB; SB–VB,–ADV.

BDD-V813 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:50:00 UTC)